

Hulde aan Proteus

door **Alberto Manguel**

Geschreven voor 10 jaar Het beschrijf en voorgelezen tijdens de feestavond '10 schrijvers voor 10 jaar Het beschrijf', in de KVS op 21 november 2008. Het thema van de avond was 'hybride identiteiten'.

Volgens de legende was Proteus een zeegod, de hoeder van de waterkuddes, die in staat was de toekomst te zien en voortdurend van gedaante te veranderen. Dante beschouwde deze veranderlijkheid als een straf: hij droomde dat de dieven en rovers die tijdens hun sterfelijke leven dingen hadden ontvreemd, na de dood – in de achtste kring van zijn Hel – gedoemd waren niet eens hun aardse gedaante te kunnen behouden en eindeloos in iets anders te veranderen, 'nooit meer te zijn wat ze ooit waren'.

Het moet wel of op een dag worden we geconfronteerd met de vreselijke vraag die de Rups stelt aan Alice in Wonderland: 'Wie ben *jij*?' Inderdaad: wie zijn wij? De antwoorden die we proberen te geven naarmate ons leven zich afspeelt, zijn nooit helemaal overtuigend. We zijn het gezicht in de spiegel, de naam en de nationaliteit die we kregen, het geslacht dat door onze cultuur voor eens en altijd wordt bepaald, de weerspiegeling in het oog van de mensen naar wie we kijken, de droom van de persoon die van ons houdt en de nachtmerrie van wie ons haat, we zijn het prille lichaam in het wiegje en het roerloze lichaam in de lijkwade. We zijn al deze dingen, en ook hun tegengestelde, ons zelf in de schaduw. We zijn de geheime trekken die aan onze vermeende treffende

gelijkenis, aan onze zogenaamd exacte beschrijving ontbreken. We zijn iemand op het punt te ontstaan, en ook iemand die is geweest, lang geleden. Onze identiteit, en de tijd en plaats waarin we bestaan, zijn vloeiend en vluchtig, als water.

Een ander tafereel uit *Alice in Wonderland* illustreert perfect de vele identiteiten van de heldin, maar ook van de lezers, en het grijpt plaats in een van de eerste hoofdstukken van het boek. Nadat Alice in het konijnenhol is gevallen, voelt ze dat ze zichzelf niet meer is. Ze vraagt zich af wie haar plaats heeft ingenomen. Ze wanhoopt niet, maar besluit te wachten tot iemand zijn hoofd naar beneden steekt en tegen haar zegt: ‘Kom toch weer boven, lieverd!’ En dan vraagt ze: ‘Wie ben ik dan? Vertel me dat eerst maar eens, en als het me dan aanstaat om die persoon te zijn, kom ik wel boven. Zo niet, dan blijf ik hier beneden tot ik iemand anders ben.’ Lewis Carroll geeft hetzelfde genereuze en ontredderende antwoord.

De vele gezichten (stuk voor stuk van onszelf) die zowel in onze dromen als in het gewone leven op onze onderzoekende blik wachten, worden – helaas – uiteindelijk werkelijkheid. Aanvankelijk vinden we hun verschijning misschien amusant of raadselachtig; na een poos echter zitten ze als een vlezig masker vast aan onze huid en botten. Proteus kon van gedaante wisselen, maar alleen totdat iemand hem vastgreep en opsloot: op dat ogenblik liet de god zich zien zoals hij werkelijk was, als een versmelting van al zijn gedaanten. Dat geldt ook voor onze ontelbare identiteiten. Voor onze ogen en die van de anderen evolueren zij en lossen op, tot het moment aanbreekt waarop we plotseling in staat zijn het woord *ik* uit te spreken. Dan houden ze op illusies, hallucinaties of gissingen te zijn, en ontpoppen ze zich – op een geheel overtuigende manier – als een openbaring.

Vertaald uit het Engels door Katelijne De Vuyst